D·N
27/4 1952

Samregeringsfrågan och Schweiz erfarenheter

De allmänna skäl som i Sverige anförts för en samregering av alla demokratiska partier — en permanent samlingsregering — går först och främst ut på att vi därmed skulle utvidga och fördjupa vår folkstyrelse. Regeringen intar i samtiden en så central plats i statsskicket att blott deltagitet för alla större partier i regeringsmakten kan trygga demokratins grundläggande krav på en styrelse med inflytande även för minoriteterna — i motsats till en styrelse där en knapp majoritet bestämmer och en betydande minoritet ogillar. Kompromisser som vinner vidsträckt understöd och av inga större grupper uppfattas som övergrepp skulle säkerställas genom en sådan från riksdag till regering utvidgad proportionalism. Försöken att finna tvistefrågor i stället för att nå uppgörelser skulle avföras ur politiken, liksså det taktiska spel som nu för alla partier framstår som något väsentligt i statskonsten. Kvalitativt skulle regeringen och politiken över huvud vinna på att förmågor inom alla partier kunde stämmer och en betydande majoritet ogillar. Kompromisser som vinner vidsträckt understöd och av inga större grupper uppfattas som övergrepp skulle säkerställas genom en sådan från riksdag till regering utvidgad proportionalism. Försöken att finna tvistefrågor i stället för att nå uppgörelser skulle avföras ur politiken, liksså det taktiska spel som nu för alla partier framstår som något väsentligt i statskonsten. Kvalitativt skulle regeringen och politiken över huvud vinna på att förmågor inom alla partier kunde stämmer och en betydande positioner. Självfallet borde samregeringen kombineras med sådana former av folkomröstning att riskerna för en härskande politisk byråkrati avvärjdes.

Mot detta krav, enligt en rad opinionsundersökningar uppburet av ett flertal inom alla partier, anför man i de inlägg som inte bara omskriver de härskandes vilja att behålla hela makten framför allt tre grupper av argument. Samregeringen befarar leda till stagnation: majoriteten kommer att hindras av minoriteten, och resultatet blir brist på initiativ och reformer. Den politiska debatten försvagas, och regeringen blir, då den håller samman, än mera domine rande än nu i förhållande till riksdagen och politiska organisationer. Slutligen framhävs också de tekniska svårigheterna: hur skall regeringsplatserna fördelas, hur skall det gå vid oenighet inom regeringen, hur skall ansvar utkrävas av de styrande?

Dessa kritiska synpunkter saknar uppenbarligen inte betydelse. Men till stor del bottnar de i bristande förståelse för räckvidden av den omläggning det här är fråga om. Med samregering och folkomröstning följer att en rad problem som i ordinär parlamentarism är grundläggande, blir sekundära eller helt faller bort. Ett nytt statsskick uppstår och därmed helt nya frågeställningar. Detta klargörs bäst genom en blick på det schweiziska systemet, sedan mer än sextio år kännetecknat av kombinationen samregering och folkomröstning och utan varje tvivel ett av världens bäst arbetande och mest allmänt och entusiastiskt uppburna statsskick.

*

Uppkomsten och utvecklingen av det schweiziska regeringssättet har mest ingående och klarläggande skildrats i ett svenskt arbete av professor Elis Håstad. Här skall blott erinnas om att samregeringen daterar sig från 1891, då det största partiet, det liberala eller frisinnade, införde det enda större minoritetspartiet, det katolskkonservativa, i regeringen. Sedermera har principen om samregering fullföljts genom att nya partier av betydelse fått regeringsplatser; bondepartiet år 1929, socialdemokraterna år 1943. För närvarande består förbundsrådet av tre frisinnade, två katoliker, en socialdemokrat och en representant för bondepartiet. Systemets tillämpning underlättas av att förbundsråden väljs för fyra år av förbundsförsamlingens två kammar. Avgörande för den smidiga funktioneringen och den nästan totala frånvaron av partiella ministerkriser är emellertid inte detta förhållande. I Sverige skulle det formella valet kunna ersättas av en överenskommelse mellan partierna i början av varje ny riksdagsperiod — i realiteten bygger valen i Schweiz på dylika överenskommelser.

Till en början bör starkt understrykas att någon kritik av det schweiziska systemet knappast förekommer. Alla partier är ense om att samregering i förbindelse med folkomröstning är att föredra framför varje annan styreleform. Naturligtvis finns missnöje på speciella punkter: socialdemokraterna anser sig exempelvis ha anspråk på en starkare representation inom förbundsrådet, och med hänsyn till förbundsförsamlingens sammansättning och än mer röstsiffrorna vid valen har de vägande skäl för sin ståndpunkt. Men inom intet parti är det ens fråga om att i princip motsätta sig samregerandet. Varje parti anser sina intressen, liksom landets, bäst tillgodosedda genom samverkan och de uppgörelser i särskilda frågor som samverkan förutsätter.

Redan därmed är klart att den nyss refererade invändningen om stagnation och alliför starkt minoritetsinflytande i Schweiz inte ter sig hållbar, ja, knappast förståelig. Lagstiftningsverksamheten bromsas inte av samarbetet, förklarar man; självfallet är däremot att lagarnas innehåll påverkas både av samverkan i regeringen och av rätten att begära folkomröstning, vare sig denna rätt i det särskilda fallet utnyttjas eller inte.

Hur är det då med debatten, med kritiken? Samregeringen hindrar inte; den ger snarare ökad frihet. I Sverige är det nära nog givet att partiledarna följs av sina partivänner i riksdagen, av partipressen, av en rad till partiet anknutna organisationer. Så är det inte i Schweiz. Ingenting är naturligare än att ett parti eller en grupp inom ett parti kritiserar förslag från regeringen, även om självfallet dessa förslag i regel vinner vidsträckt understöd. Det intryck av följsamhet, av uppställning efter partilinjer, av osjälvständighet som så ofta för oförenkomligt i Sverige möter inte i tillnärmelsevis samma grad i schweizisk politik. Och här måste man framför allt komma ihåg att folkomröstningen ger en väldig stimulans åt debatten och just åt den saklig debatten: man är van vid att ta ställning till sakfrågor, man diskuterar möjligheten att framdriva en folkomröstning, man diskuterar intensivt sedan vill en fråga på väljarnas begäran framlagts till omröstning.

Redan det sagda visar att i svensk debatt centrala argument mot samregeringstanken är av ringa betydelse; det finns intet rimligt skäl att anta att Sverige skulle vara alliför underlägset Schweiz för att praktisera samma system med samma framgång. Genom en mera samlad bild av den schweiziska ordningen i en följande artikel skall emellertid den kritiska argumentationen hos oss ytterligare belysas.

Försvarsministern och Washington Post

När statsministern var i Amerika angav han några siffror för Sveriges mobiliseringsberedskap och arméstyrka som verkade väl kraftigt tillagna. Klokt nog har försvarsministern i sin redogörelse — tänkt som en replik till Washington Posts uttalanden om den efterblivna svenska krigsmakten — avstått från sådana mått. Han nöjer sig med att anföra några spridda, men väsentliga fakta. En del andra saker går han inte in på, och det är ju inte förvånande att han hellre upphåller sig vid fördelaktiga än ofördelaktiga drag beträffande rustningspolitikens effektivitet. Regeringens syfte är att framhäva Sveriges relativa oberoende, däremot inte vårt beroende av hjälp väster ifrån.

Talet om måttfull men tilltagande förtröstan är säkert berättigat som allmän karaktéristik av folkstämningen. Men det vore en feltolkning om man påstod att denna växande förtröstan i främsta rummet hänför sig till vår egen militära styrka, som — hur respektabel den än är — ingalunda kan måla sig med vår sannolika motståndares eller täla jämförelse i fråga om takten i upprustningen. De västliga demokratierna stigande styrka, deras gemensamma försvarsmakt är avgörande även för vår tro på framtiden. Varför underlåta att erkänna detta för amerikanerna när vi nu vill göra oss förstådda?

Vad krigsmaterielimporten väster ifrån har betytt och fortfarande betyder för utvecklingen av Sveriges försvar, särskilt de tekniska vapnen, framgår kanske bäst vid störningar och olycksfall i samband med upprustningen. Alla minns nog de bekymrade reflexionerna vid avbrytandet av radarimporten under några månader. Vi blivna svenska krigsmakten — avstått från sådana mått. Han nöjer sig med att anföra några spridda, men väsentliga fakta. En del andra saker går han inte in på, och det är ju inte förvånande att han hellre upphåller sig vid fördelaktiga än ofördelaktiga drag beträffande rustningspolitikens effektivitet. Regeringens syfte är att framhäva Sveriges relativa oberoende, däremot inte vårt beroende av hjälp väster ifrån.

Talet om måttfull men tilltagande förtröstan är säkert berättigat som allmän karaktéristik av folkstämningen. Men det vore en feltolkning om man påstod att denna växande förtröstan i främsta rummet hänför sig till vår egen militära styrka, som — hur respektabel den än är — ingalunda kan måla sig med vår sannolika motståndares eller täla jämförelse i fråga om takten i upprustningen. De västliga demokratiernas stigande styrka, deras gemensamma försvarsmakt är avgörande även för vår tro på framtiden. Varför underlåta att erkänna detta för amerikanerna när vi nu vill göra oss förstådda?

Vad krigsmaterielimporten väster ifrån har betytt och fortfarande betyder för utvecklingen av Sveriges försvar, särskilt de tekniska vapnen, framgår kanske bäst vid störningar och olycksfall i samband med upprustningen. Alla minns nog de bekymrade reflexionerna vid avbrytandet av radarimporten under några månader. Vi skulle helt enkelt inte kunnat reda oss utan denna tillförsel — lika litet som norrmännen och danskarna. Den gradvisa moderniseringen av krigsmaterielen som stataråden Nilsson talar om grundas i stor utsträckning på välvilligt tillgodosedde av våra mest tränganden behov från Amerikas och Englands sida. Men, erkänt intill en viss gräns: det finns militära behov som i närvarande stund inte har uppfyllts på den vägen, och där är några av våra svaga punkter, enligt många åsikt av mycket allvarlig art. Utländska fackmän som känner svenska förhållanden torde emellertid ha klart för sig att Washington Posts beskrivning av den svenska krigsmakten inte gjorde rättvisa åt våra ansträngningar.

PRESSGRANNAR

Den svenska folkskolan kommer på några få år att i organisatoriskt avseende helt stöpas om, skriver Tidning för Sveriges Läroverk. Under kaos som skapats av de stora barnkullarna stiger plötsligt ett slags enhetsskola fram innan den egentliga försökverksamheten lämnat begynnelsestadiet:

Det finns risk för att situationen kommer att framkvinga även en ny typ av läraro, den svenska enhetsläraren, som kan undervisa i vilka ämnen som helst upp till realexamens nivå. Man kan naturligtvis kalla denna enhetsskola för försöksverksamhet, men det vore kanske riktigare att kalla den nödhjälpsverksamhet. Därmed skulle man också understryka, att situationen av allt att döma är tillfällig betingad som den är av en redan tydligt avtagande anströmning på nativitetskurvan.

En offentlig debatt om de problem, som den nyaste enhetsskolan rullar upp, måste komma till stånd. Man vill veta, i vad mån mycdighetorna har grepp om utvecklingen genom underhandsdirigering och vilka vägar man tänker sig i sådana vitala frågor som differentiering, lärarkompetens och pedagogisk ledning, när det gäller de realskolor, som nu uppräitas inom folkskolans ram.

Inte minst — tillfogar skribenten — måste man uppmärksamma faran för att dessa nya skolor kan bli spärr- och pluggskolor i långt högre grad än de gamla realskolorna.

Den fasta pensionsåldern skall ersättas med en pensionsperiod även för militärer, fastän arbetsgivaren-staten i det fallet kräver hela den direkta beslutanderätten rörande avgång respektive kvarstannande. En mycket enkelig åtgärd, ordning. Upsala Nya Tidning (fp) hävdar att man med fördel kan justera den i ett väsentligt avseende:

Det odiösa med förslaget är framför allt att vederbörande befattningshavare inte skulle tillförsäkras besked om sin framtid förrän ett år innan pensionsperioden börjar. Om denna varseltid sträcktes ut skulle osäkerhetskänslan och avsigterna att planera för en omställning betydligt minskas. Det skulle också bli plats för en verklig förhandling mellan den enskilde befattningshavaren och överordnade myndigheter. Huvudsaken för staten-arbetsgivaren är dock inte att få kommendera, utan att ha ett positivt urval till de platser som bör besättas med t. ex aktiva.

Man skall heller inte tro att den föreslagna kvarkommenderingen skulle ge lika hög kvalitet i praktiken som i teorin. Bestämmelser som stöter den enskildes rättskänsla kommer alltid att kringgås — inte minst av dem som genom sina intellektuella kvalifikationer är företa hand skulle vara önskvärda att ha kvar. Över huvud tycks statsintressets företrädare ha glömt bort att redan på utredningsstadiet orientera sig om de berördas stämningar och önskemål.

Bland yngre militärer är det en utbredd åsikt att reformplanen kommer att medföra en betänklig försjuknings av befälet, en nedsättning av effektiviteten.

Inget resonemang om det nya systemet har tillåtits i konstitutionsutskottet. Oppositionens erinringar om jämkningar av regeringsförslaget har från första stund mötts med det bestämda beskedet att saken är avgjord. Expressen (fp) tycker att det är karaktäristiskt:

Detta ger en upplysning om hur det är bevänt med regeringsmaktens önskan att ge andra meningsriktningar till mötes. Men det ger också en utpräntlig upplysning om det framlagda förslagets faktiska innebörd, om hur gynnsamt det är konstruerat för sina uppbyrsmän. I den omsorgsfulla tillverkade konstruktionen kan några rubbningar inte medges. Riksmenskmkineriet är alltför ömtåligt. Rättvisehänsyn utbärdar det inte, om de mandatlevererarer det är inställt på skall kunna expedieras.

Genom hela sitt uppträdande visar regeringspartiet att det är ute för att skaffa sig extra förmåner — så och så många överskottsmandat, inte mindre —, eljest hade man ju ingen anledning att avvisa alla försök att lösa frågan i samförstånd.

Det är beklagligt att Finland inte kan medverka vid det nordiska rådets bildande, skriver svenska folkpartiets riksdagsledare, John Österholm, i Nya Argus:

Skadan härför sig kanske inte så mycket till att Finland måste undvara resultaten av det nordiska rådets verksamhet utan främst till själva faktum att det ställt sig utanför. Finland har inte råd att säga nej till någon form av nordiskt samarbete, allra minst då det fings en så auktoritativ präkpt som i detta fall. Stadgarna har dock lämnat ett rum. De innehåller en uttrycklig bestämmelse att "när Finlands regering begär, ska representanter för denna regering och för Finlands riksdag deltaga i rådets överläggningar och beslut". Nu är frågan om vårt lands anslutning inte aktuell. Men det är ingen verklighetsfrämmande optimism att förutsätta att den officiella ståndpunkten kommer att revideras.

Skolrådet Österholm anmärker att det inte blir ett nordiskt råd om inte Finland kommer med.

Annons.

Uti värsolens glans syns alla fläckar. Sänd in vårgarderoben till kem. tvätt nu.
Seltsjöbadstvätten 19 02 80.

DAGENS NYHETER
TEGELBACKEN, STOCKHOLM 2
Telefon: 22 40 00
För säksamtal: 22 40 20
Telegramadress: *Dagsphoter*
Postgiro 1616 (för annonser)
Postgiro 1617 (för prenumeration)
Chefredaktör: *Herbert Tingsten* (Träffas säkrast kl. 13.30—14.30)
Politisk huvudredaktör: *Leif Ahlberg*
Redaktionschef och ansvarig utgivare: *Sten Hedman*
Dagens Nyheters Aktiebolag: Verkst. direktör: *Helge Hedberg*
PRENUMERATIONSPRISER
fr. o. m. 3 maj 1952
A - Stockholmsupplagan
Stor-Stihms övriga tätningsområde landet
Månad ..... kr. 6.— kr. 5.75
Kvartal ..... „ 17.50 „ 16.75
Halvår ..... „ 34.50 „ 33.—
ANNONSPRISLISTA
daterad 1/1 1952 tillhandahålles på begäran.
Dagens Nyheters tryckeri, Stockholm 1952.

RÅ-skrivelsen stoppade möte

Ett utlyst möte mellan riksåklagaren Maths Heuman och åklagarna i Stockholm, vilket skulle hållits på fördagsförmiddagen och vilket man skulle ha dryftat lämpliga åtgärder för att åstadkomma en anabbare handläggning av beklagkande ärenden blev hastigt inställt sedan riksåklagaren på fredagen fått ett telefonsamtal från regeringsråde skrivelse till åklagarmyndigheten om att snarast inkomma med förslag till åtgärder för att effektivisera utredningsarbetet.

Orsaken till att mötet inställdes är ej känd, men åtgärden antas bero på att riksåklagaren ansett de åtgärder han anbefallde i sin skrivelse tillräckliga i konsekvens. Att en ändring på väg att segla upp mellan åklagarmyndigheten och riksåklagaren står klart. De beslöto på torsdagen och fredagen av åklagarna avsar på en fråga, vilken dessa ej ansåg sig kunna besvara. Hos åklagarmyndigheten anser man att detta är en bidragande orsak till de vidtagna åtgärderna.

Flottistlarm om utfrägare

Två flottister slog på lördagskvällen larm om en mystisk person som tagit kontakt med dem på Hovslagargatan. Mannen, som beskrevs vara i 35-årsåldern, hade frågat de båda värnpliktiga om vilken hät de låg ombord på och vilka hätar som fanns inne på Stockholms örlogsstation och en del andra säkra som har med bestyckning och beättning att göra.

Flottisterna, som var på väg till centrum, hade inte givit något svar på frågorna utan vänt om och rapporterat händelsen för dagofficeren. Denne ansåg saken så pass allvarlig att han bna radiopolisen begärde hjälp för att efterspana civilisten samtidigt som en patrull gick ut från Skeppsholmen. Man kanmade igenom området kring Nybrokajen och upp mot Stureplan utan att finna något spår efter den frågvise mannen.

Stationsskrivare — en befattiinnt vid SJ, Nordens största företag.

Studenter!

Stationsskrivarkurs även i år!

- Fri utbildning.
- Lön under hela utbildningstiden.
- Ett flertal förmåner.
- Säker anställning.
- Många möjligheter till befordran.

Ansökan sändes till järnvägsstyrelsen senast den 31 maj 1952. Närmare upplysningar i broschyren "Hur blir man stationsskrivare?", som Ni erhåller från SJ:s studierektor (tel. 22 60 00, ankn. 2624).

Klipp ur och sänd in nedanstående kupong.

Till Studierektoren Kungl. Järnvägsstyrelsen Stockholm

Jag önskar få mig tillsänd broschyren "Hur blir man stationsskrivare?"

Namn: .....
Adress: .....
Postadress: .....

SOVRUMSvecka
hos
NORDISKA GALLERIET

Vi snordnar under den kommande veckan en exposé över vårt rikhaltiga urval av sovrumsmöbler. För den moderna smaken finns det allra senaste — därihland danskt hantverk, och för den som söker stilmöbler finns bl. a. rococo och gustavianskt.

Elegant sovrumsinteriör — dansk hantverksmöbel i ek, rtiad och utförd av Knud Willadsen.

Dubbelsäng i rococo med stoppade gavlar klädda med chins.

Som priscexempel visar vi en modern sovrumsmöbel i vacker mahogny. Sängen med resårmadrass kostar kr. 242.—, nattbordet kr. 78.—, byrån kr. 162.— och stol (stoppad, exkl. tyg) kr. 66.—.

Nordiska Galleriet
SPECIALAFFÄR FÖR
MÖBLER och KONST
Nybrogatan 11

Helt enkelt perfekt

I enkla stilsäkra linjer och kräset valda stoffer har vår- och sommarmodet tagit form hos *Abeve*. Ju enklare snitt desto vackrare, därför att det raffinerat enkla framhäver Er egen personlighet. I en *Abeve*-modell blir Ni så välklädd Ni kan önska Er inom ramen för Ert klädkonto. En *Abeve*-modell gör det bästa av Er figur. *Abeve*-sytt är välsytt — helt enkelt perfekt!

Modell 11868, bärdmönstrad bomull i en klädsam ensfärgsbar sommarklänning.

Modell 11975, ficoréfärgsmönstrad vecken runt, i akrylnoilén franskt bomull, elegant mönster i grått/vitt/svart, vit plåtgarnering.

Modell 11930, diskret elegant middagsklänning i faille med vitkantad klomerljeha vid hals och höft. I marin, svart, grått, ekorött och brunt.

Abeve

AKTIEBOLAGET VITVARUINDUSTRI - ABEVE-BORÅS

Praktisk hjälp, stimulerande bakgrund, för Er Spanienresa

Njut mera av Er Spanienresa genom att få en bakgrund till allt det Ni vill se. Med sitt oerhörda kulturhistoriska kunnande och sin stora resevana är Ellen Rydelius en oumbärlig guide på Er resa.

22: 50, inb. 27: —

8 SPANSKA STÄDER

av Ellen Rydelius och Ria Wägner

Boken innehåller dessutom 6 kartor, planer över de viktigaste katedralerna och museerna i Spanien samt 16 sidor bilder.

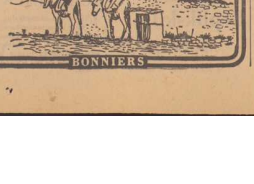

BONNIERS

© Tingstensamlingen Publicerad med tillåtelse av Dagens Nyheter AB.